ЄВРОПА 20.05.2025 | Штефан Гіббелер

Замовкла зброя – запанувала недовіра

Туреччина домоглася розпуску Робітничої партії Курдистану, але не початку вирішення конфлікту

У заяві від 12 травня 2025 року Робітнича партія Курдистану (РПК) оголосила про свою готовність до саморозпуску. Це, без перебільшення, історичний крок, що може визначити подальший перебіг багаторічного конфлікту. Турецький уряд насамперед зосереджує увагу на технічних аспектах роззброєння та сфері дії заяви. Політичне вирішення курдського конфлікту, схоже, не є пріоритетом. Таке обмежене бачення призводить до зростання прірви між урядом та опозицією. Курдська «Партія демократії та рівності» (DEM), яка значною мірою підтримувала цей процес, пов'язує його з очікуваннями демократизації. Республіканська партія, як найбільша опозиційна сила, підтримує багато курдських реформ. Водночас її представники побоюються, чи не стоять за цим процесом плани конституційних змін, які могли б дозволити президенту Реджепу Тайїпу Ердогану знову балотуватися на виборах.

Мирний процес, який офіційно таким не є, розпочав у жовтні очільник Партії націоналістичного руху (ПНР) Девлет Бахчелі. Уряд завжди виставляв цей процес як односторонню та «беззастережну капітуляцію» РПК, що мала самостійно розпуститися після заклику курдського лідера Оджалана. При цьому уряд намагався створити враження, наче переговори з РПК не ведуться і що всі правові питання будуть винесені на порядок денний лише після розпуску організації. Таким чином, офіційна назва процесу – не «мирний процес», а «Туреччина без терору». Цей вираз відображає спробу деполітизувати конфлікт.

На першому етапі було послаблено ізоляцію Оджалана. Делегація DEM отримала дозвіл відвідати його та поговорити з ним. 27 лютого Оджалан опублікував заяву, в якій назвав РПК історично застарілою організацією та закликав до демократизації Туреччини. Після цього делегація DEM провела переговори з іншими партіями, представленими в парламенті, і вирушила в курдський автономний

район на півночі Іраку, а також у Сирію. Натомість президент Ердоган залишив усі підготовчі роботи з боку уряду Бахчелі, тобто уникнув ухвалення будь-яких конкретних рішень. Цікаво, що він зберіг цю позицію навіть після заяви РПК про розпуск. Ердоган наголошує, що спочатку варто зачекати й подивитися, як на практиці відбуватиметься розпуск, а також додає, що він має охопити всю організацію.

Саме в цьому полягає одна з найскладніших проблем усього процесу. РПК оточена мережею організацій, платформ, а також партій-побратимів. Вона активна не тільки в Туреччині, але й в Іраку, Сирії та Ірані, а також у європейських країнах. Очевидно, що «Демократичний союз» та його збройне угруповання Національна армія Сирійського Курдистану, наприклад, не беруть участі в саморозпуску, хоча турецький уряд вважає їх частиною РПК.

Можливо, президент країни очікує опору з боку населення й тому його позиція є стриманою

Можливо, обережна позиція президента пояснюється побоюваннями щодо реакції населення. З одного боку, ситуація особливо гостра для родичів людей, які загинули чи були поранені внаслідок терактів або бойових дій. Для багатьох думка про можливу безкарність бойовиків РПК є просто нестерпною. З іншого боку, тут є політична складова: вимоги муніципальної автономії та визнання інших ідентичностей, окрім турецької, значна частина населення сприймає з тривогою. Відповідно, офіційні органи влади досі не взялися за вирішення цих питань.

Тоді як ніхто не заперечує мети «Туреччини без терору», опозиції, а особливо Республіканській народній партії, було б легко мобілізувати суспільне невдоволення – як щодо безкарності, так і щодо плюралізму. Однак партія уникла цього і висловила чітку підтримку процесу. Вона не вважає, що це щось отримане «задурно». Ще на початку голова РП Озгюр Озель закликав залучити до процесу також родичів жертв терору. Партія завжди наполягала, щоб саме парламент був центральним місцем для відкритого обговорення політичних питань, пов'язаних з вирішенням конфлікту. Її представники вказують на проблему довіри до уряду, підкреслюючи контраст між репресіями проти РП та будь-якими протестами, з одного боку, та риторикою про демократизацію – з іншого. 10 травня у місті Ван, центрі DEM, було організовано відкритий захід, на якому Озель особливо критикував

призначення примусових адміністраторів замість усунених мерів – захід, що найбільше позначився не лише на DEM, а й на самій РП. Оскільки заява про розпуск РПК очікувалася саме 10-11 травня, цю зустріч можна вважати політичним жестом підтримки з боку РП, який демонструє курдському населенню, що, на відміну від правлячої партії, вона є надійнішим партнером.

Натомість з боку націоналістично-консервативного табору лунає чітка критика: процес розкритикували як «Хороша партія», так і партія «Зафер». Представники «Хорошої партії» назвали заяву РПК про саморозпуск «зрадою нації». Партія «Зафер» вбачає в цьому спробу поставити під загрозу територіальну цілісність Туреччини. У політичному плані, як і раніше, домінує турецький націоналізм, а ПНР залишається одностайною у своїй підтримці Бахчелі.

Координація між урядом і РПК раніше відбувалася неформально й таємно. Уряд послідовно заперечував, що веде будь-які переговори. Проте ключові діячі Партії справедливості та розвитку натякають на наявність конкретного плану розпуску РПК. Пункти цього плану та часові межі його реалізації залишаються невідомими. Саме це викликає недовіру в більшості опозиційних партій і значної частини громадськості.

Недовіра та незагоєні рани є лише частиною проблем

Недовіра та незагоєні рани – лише частина проблеми. Якщо розглядати заяву РПК про розпуск крізь призму курдського конфлікту, відмова від насилля як політичного засобу, безсумнівно, є значним поступом. Проте РПК – не єдина сторона конфлікту. Його сутність полягає в прагненні курдів до визнання культурної ідентичності, що має політичні наслідки і пов'язане з вимогами самоврядування. На противагу цьому стоїть державна доктрина, що формувалася десятиліттями: пояснюючи занепад Османської імперії розколом, викликаним немусульманськими меншинами, вона ототожнює національну однорідність із державною стабільністю й сприймає прагнення до автономії з підозрою.

На цьому тлі розпуск РПК та її роззброєння є, можливо, найпростішим кроком у вирішенні курдського конфлікту. Після понад трьох десятиліть збройного протистояння і тисяч жертв

потрібне глибоке суспільне примирення. Крім того, визнання курдської ідентичності та забезпечення культурних прав потребує значних змін у самосприйнятті Турецької Республіки. Навіть якщо саморозпуск партії є важливим етапом на шляху до внутрішнього миру, попереду ще багато викликів.

Переклад з німецької Ірини Савюк

Штефан Гіббелер

Штефан Гіббелер (Stefan Hibbeler) – редактор щотижневої інтернет-газети Istanbul Post.